

Wymagania edukacyjne dla kl. III – Historia i teraźniejszość

Historia i teraźniejszość. Liceum ogólnokształcące i technikum. Zakres podstawowy

Część 2

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca . Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1970–1980					
1. Sytuacja na świecie w latach 70. XX w.	- zna genezę i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego; - wskazuje przyczyny interwencji amerykańskiej w Wietnamie; - wskazuje strony konfliktu w wojnie Jom Kipur; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Vietcong</i>	- omawia przebieg konfliktu w Wietnamie; - omawia przebieg rewolucji islamskiej w Iranie; - omawia przyczyny kryzysu naftowego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>doktryna powstrzymywania</i>, <i>efekt domina w Azji Południowo-Wschodniej</i>, <i>afery Watergate</i>, <i>Czerwoni Khmerzy</i>, <i>ajollah</i>, <i>rewolucja islamska</i>, <i>kryzys naftowy</i>, <i>embargo</i>, <i>wojna zastępcza</i>;	- przedstawia reakcje społeczeństwa amerykańskiego na interwencję wojskową w Wietnamie; - omawia skutki rewolucji islamskiej w Iranie; - wyjaśnia, dlaczego wojnę w Wietnamie i wojnę Jom Kipur można nazwać wojnami zastępczymi	- ocenia rolę mediów podczas wojny w Wietnamie; - ocenia skutki wojny w Wietnamie dla USA; - charakteryzuje przyczyny i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego w latach 70. XX w.; - wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich historyczną rolę: Pol Pot, Ruhollah Chomejni; - charakteryzuje konsekwencje wzrostu	- ocenia wpływ: wystąpień społecznych w USA na decyzję o dymisji prezydenta Nixona po ujawnieniu afery Watergate, wystąpień społecznych w Iranie na ucieczkę szacha Mohammada Rezy Pahlawiego; - wyszukuje informacje na temat dyktatury Czerwonych Khmerów; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>impeachment</i>

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		• wie, kim była wymieniona postać: Ho Chi Minh		wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (w tym ludobójczą politykę Czerwonych Khmerów w Kambodży)	
2. Wzrost wpływów ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej	• zna i wyjaśnia terminy: <i>KGB, Specnaz</i>; • wymienia państwa w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej, w których ZSRS angażował się politycznie i / lub militarnie	• zna i wyjaśnia pojęcie <i>doradcy wojskowi</i> (sowieccy, kubańscy); • przedstawia przyczyny sowieckiego zaangażowania w Ameryce Łacińskiej, Azji i Afryce; • zna sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.	• omawia metody działania ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej; • korzystając z mapy w podręczniku, omawia sposoby realizacji sowieckiej polityki ekspansji w latach 70. XX w. w Ameryce Łacińskiej, Azji i Afryce; • omawia sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wojna somalijsko-etiopska, Sandinowski Front Wyzwolenia Narodowego, wojna domowa w Angoli, mudżahedini, Ludowy Ruch Wyzwolenia Angoli, Pathet Lao</i>	• charakteryzuje rolę KGB w polityce zewnętrznej ZSRS za czasów Breżniewa; • wyjaśnia rolę wojsk kubańskich i wietnamskich w sowieckiej polityce; • charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (uwzględnia kwestię kubańskich „doradców” w Afryce)	• zbiera i prezentuje informacje na temat roli Ernesto „Che” Guevary w popkulturze; • samodzielnie zbiera informację na temat tzw. doktryny Breżniewa – wyjaśnia jej założenia i określa, które z działań sowieckich w latach 60. i 70. XX w. można uznać za realizację tej koncepcji (w odpowiedzi odwołuje się też do informacji dotyczących stłumienia Praskiej Wiosny), uzasadnia swoją odpowiedź
3. Polityka odprężenia	• zna wydarzenia (i ich daty roczne) stanowiące kolejne etapy w procesie odprężenia w stosunkach USA–ZSRS: zawarcie zbiorowego układu	• wymienia przyczyny, dla których USA i ZSRS zdecydowały się rozpocząć politykę odprężenia; • omawia najważniejsze etapy zawierania	• wyjaśnia, na czym polegała polityka odprężenia (<i>détente</i>) w relacjach międzynarodowych w latach 70. XX w.;	• charakteryzuje przełomowe znaczenie unormowania relacji USA–ChRL na początku lat 70. XX w.; • charakteryzuje treść tzw.	• z perspektywy USA i ZSRS ocenia, czy polityka odprężenia na świecie w latach 70. XX w. była sukcesem czy klęską

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	o zakazie prób z bronią jądrową (1963 r.), podpisanie układu o nierozprzestrzenianiu broni atomowej (1968 r.), podpisanie sowiecko-amerykańskiego układu SALT 1 o ograniczeniu zbrojeń strategicznych (1972 r.); podpisanie <i>Aktu końcowego</i> Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1975 r.); zawarcie amerykańsko-sowieckiego układu SALT 2 (1979 r.); • rozwija skróty: KBWE, OBWE	porozumień rozbrojeniowych USA–ZSRS; • wymienia przyczyny, dla których USA odeszły od polityki odprężenia; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>dyplomacja pingpongowa</i> ; • wie, czym zajmowały / zajmują się organizacje: KBWE, OBWE	• wyjaśnia, jakie znaczenie dla pokoju i odprężenia na świecie miały postanowienia KBWE (Helsinki, 1975 r.); • omawia okoliczności zawarcia porozumienia z Camp David w 1978 r.; • wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich historyczną rolę: Richard Nixon, Henry Kissinger, Jimmy Carter, Ronald Reagan	pięciu koszyków konferencji helsińskiej; • ocenia znaczenie porozumienia z Camp David z 1978 r.	
5. Państwa niemieckie – współistnienie i stosunek do nazistowskiego dziedzictwa	• zna i rozumie założenia doktryny Hallsteina i Ostpolitik kanclerza Willy’ego Brandta; • na podstawie tabeli w podręczniku wymienia najważniejsze wydarzenia związane z kwestią niemieckich reparacji / odszkodowań wojennych na rzecz Polski	• omawia sytuację społeczno-polityczną w Niemczech Zachodnich po ustąpieniu kanclerza Konrada Adenauera; • wymienia przyczyny niezadowolenia społecznego w RFN w latach 60. XX w.; • omawia warunki życia społeczeństwa NRD; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>restytucja</i> , <i>rewindykacja</i> , <i>Stasi</i>	• charakteryzuje genezę wystąpień młodzieży w RFN; • wyjaśnia, na czym polegało przełomowe znaczenie Ostpolitik kanclerza Willy’ego Brandta; • porównuje standard życia społeczeństwa polskiego i wschodnioniemieckiego; • wyjaśnia, dlaczego Polska nie odzyskała wielu dzieł sztuki zrabowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej	• analizuje, z czego mogły wynikać różnice w standardzie życia społeczeństwa NRD i PRL, mimo że oba kraje znajdowały się w sferze wpływów ZSRS; • charakteryzuje sposób rozliczenia się Niemiec z dziedzictwem rządów nazistowskich (podaje przykłady pozytywne i negatywne: działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych	• wyjaśnia, jak polskie władze i społeczeństwo w kolejnych latach po 1945 r. odnosiły się do kwestii rozliczenia Niemiec ze zbrodni z okresu II wojny światowej (w swojej odpowiedzi wskazuje różne przykłady reakcji społecznych i działań władz); • analizuje, w jakim stopniu działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

				w Ludwigsburgu, kariera Heinza Reinefartha, sprawa reparacji i restytucji zagrabionych w Polsce dzieł sztuki); • ocenia niepociągnięcie do odpowiedzialności karnej wielu niemieckich zbrodniarzy wojennych; • przygotowuje prezentację na temat zbrodniczej działalności Heinza Reinefartha lub Iwana Demianiuka	realizowała zasadę denazyfikacji (w uzasadnieniu odpowiedzi podaje przykłady działań prowadzonych przez tę instytucję)
5. Polityka wschodnia Stolicy Apostolskiej	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>dyplomacja papieska, Stolica Apostolska, Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej, pontyfikat</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz podaje pełnione przez nie funkcje: Jan XXIII, Paweł VI, Jan Paweł I, Jan Paweł II	• wskazuje główne kierunki działania dyplomacji papieskiej po II wojnie światowej; • omawia stosunek papieża do ZSRS i państw bloku wschodniego po II wojnie światowej; • wymienia obawy władz PRL związane z wyborem Polaka na papieża	• dostrzega zmiany w dyplomacji papieskiej i łączy je z rozpoczęciem pontyfikatu Jana Pawła II; • omawia dokonania papieża Pawła VI i Jana Pawła II na rzecz pokoju na świecie; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla Polski; • porównuje założenia polityki wschodniej Pawła VI i Jana Pawła II (omawia podobieństwa i różnice)	• przedstawia rolę prymasa Stefana Wyszyńskiego w dziejach Kościoła katolickiego w Europie Środkowej i Wschodniej; • omawia rolę papieża na konferencji helsińskiej; • omawia zapis dotyczący wolności wyznania zawarty w <i>Akcie końcowym KBWE</i>; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla świata; • ocenia działania papieża Jana Pawła II podejmowane w celu przeciwstawienia się komunizmowi na świecie;	• ocenia wkład dyplomacji papieskiej w działania zmierzające do zapewnienia pokoju na świecie; • ocenia moralną wymowę spotkania Jana Pawła II z Mehmetem Alim Ağcą oraz przebaczenia zamachowcowi przez papieża; • ocenia znaczenie podróży (pielgrzymek) papieża Jana Pawła II dla społeczeństw różnych krajów, do których przybywał (odwołuje się do przykładów)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

				• ocenia wkład papieża Jana Pawła II w walkę o ochronę praw człowieka i zmianę ustroju w Polsce	
6. Chiny i „państwowy kapitalizm”	• na mapie wskazuje państwa, z którymi Chiny są w sporach terytorialnych; • zna datę roczną masakry na placu Tian’anmen	• omawia okoliczności dojścia do władzy Denga Xiaopinga; • wymienia problemy, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; • podaje przyczyny protestów studenckich w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>socjalizm o chińskiej specyfice, kapitalizm państwowy, dekolokalizacja</i>	• omawia reformy Denga Xiaopinga; • omawia genezę problemów, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; • wyjaśnia sens hasła „jeden kraj, dwa systemy”	• charakteryzuje zmiany zachodzące w Chinach po śmierci Mao Zedonga (rządy Denga Xiaopinga i początek państwowego kapitalizmu); • ocenia doktrynę „jeden kraj, dwa systemy”; • charakteryzuje wystąpienia studenckie w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; • ocenia, stosunek świata wobec masakry na placu Tian’anmen	• ocenia skuteczność chińskiego modelu gospodarczego wprowadzonego przez Denga Xiaopinga; • na podstawie samodzielnie zebranych informacji wyjaśnia, na czym polegała specyfika chińskiego socjalizmu; • przygotowuje prezentację na temat łamania praw człowieka we współczesnym Hongkongu
7. Neoliberalizm i nowa prawica	• określa najważniejsze cechy gospodarek zachodnich po 1945 r.; • wskazuje główne przyczyny ukształtowania się doktryny gospodarczej neoliberalizmu; • wymienia podstawowe założenia reaganomiki; • wymienia podstawowe założenia thatcheryzmu;	• wymienia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • podaje przyczyny zmiany założeń polityki USA za prezydentury Ronalda Reagana; • omawia problemy gospodarki brytyjskiej w latach 70. XX w.;	• omawia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • omawia przyczyny ukształtowania się nurtu nowej prawicy w USA; • omawia założenia polityki Ronalda Reagana; • omawia założenia polityki Margaret Thatcher	• charakteryzuje przyczyny zmian w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; • na przykładzie państw zachodnich charakteryzuje różnice programowe między różnymi nurtami politycznymi – socjaldemokratycznym, chadeckim,	• rozważa, która z doktryn ekonomicznych – keynesizm czy neoliberalizm – bardziej sprzyja rozwojowi gospodarczemu (uzasadnia swoją opinię)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>państwo opiekuńcze, thatcheryzm, reaganomika, neoliberalizm</i>	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>nowa prawica, keynesizm (interwencjonizm państwowy), związek zawodowy, stagflacja</i>		konserwatywnym i liberalnym (w dziedzinie polityki społecznej i gospodarczej oraz systemu wartości); • charakteryzuje główne założenia gospodarki neoliberalnej w latach 80. XX w.; • wyjaśnia znaczenie zwycięstwa wyborczego Margaret Thatcher w Wielkiej Brytanii (1979 r.) i Ronalda Reagana w Stanach Zjednoczonych (1980 r.) dla polityki wewnętrznej i międzynarodowej tych państw	
8. Polska Rzeczpospolita Ludowa w czasach Edwarda Gierka (1971–1976)	• wie, w którym okresie Edward Gierek pełnił funkcję I sekretarza KC PZPR; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>plan 5-letni (1971–1976), plenum, Komitet Centralny, Biuro Polityczne, „propaganda sukcesu”, sklepy komercyjne, maluch (samochód), czyn partyjny;</i> • na podstawie mapy z podręcznika wymienia	• na podstawie podręcznika przedstawia karierę polityczną Edwarda Gierka; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>nowelizacja konstytucji, dobrobyt na kredyt, „druga Polska”, Pewex;</i> • omawia najważniejsze wydarzenia i zmiany, które zaszły w Polsce w czasach rządów Gierka w dziedzinach: gospodarki, kultury, sportu	• omawia okoliczności objęcia władzy przez Edwarda Gierka; • omawia zmiany wprowadzone w <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r.; • wskazuje rzeczywiste cele reformy administracyjnej z 1975 r.; • omawia koncepcję budowy „drugiej Polski” i sposoby wdrażania tego projektu w życie;	• wyjaśnia genezę przejęcia władzy w PRL przez Edwarda Gierka; • ocenia otwarcie PRL na Zachód dokonane w czasach rządów Edwarda Gierka; • ocenia trzy kluczowe reformy Edwarda Gierka; • ocenia skutki nowelizacji <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. dla PZPR i polskiego społeczeństwa; • ocenia elementy polityki	• ocenia postawę pośła Stanisława Stommy w 1976 r. (rozważa, czy jego postępowanie jest przykładem obywatelskiego nieposłuszeństwa); • przygotowuje i moderuje klasową debatę na temat: Edward Gierek – funkcjonariusz systemu komunistycznego czy nowator, który otworzył Polskę na Zachód?

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	najważniejsze inwestycje gospodarcze w Polsce epoki Edwarda Gierka; • wie, na czym polegała reorganizacja administracji przeprowadzona w Polsce w 1975 r.; • na podstawie mapy z podręcznika wymienia nazwy województw istniejących od 1975 r.; • wie, że w 1976 r. dokonano zmian w <i>Konstytucji PRL</i>	• wskazuje elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; • wymienia zmiany wprowadzone w <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. i wskazuje skutki ich wprowadzenia (protesty społeczne); • wie, kim był Leonid Breżniew	• wyjaśnia cele i skutki „propagandy sukcesu” w epoce Gierka; • omawia elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; • przedstawia zmiany wprowadzone w <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. i wyjaśnia przyczyny protestów społecznych związanych z wprowadzeniem tych zmian; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz omawia ich polityczną rolę: Piotr Jaroszewicz, Richard Nixon, Jimmy Carter; • zna i wyjaśnia pojęcie „półkownik”	ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne	
9. Kryzys gospodarczy i społeczny w Polsce w drugiej połowie lat 70. XX w.	• wymienia wydarzenia, które doprowadziły do protestów robotniczych w 1976 r.; • podaje przyczyny protestów robotniczych w 1976 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Czerwiec 1976</i>, „ścieżka	• omawia sytuację gospodarczą Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.; • omawia przyczyny kryzysu gospodarczego w PRL w latach 70. XX w.; • omawia przebieg wystąpień społecznych	• przypomina znaczenie pojęcia <i>gospodarka niedoboru</i> i odnosi je do Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.; • porównuje reakcję władz (w tym zastosowane represje) na wystąpienia społeczne w 1970 i 1976 r.	• charakteryzuje standard życia społeczeństwa polskiego w warunkach gospodarki niedoboru, posługuje się przykładami; • ocenia skutki wystąpień społecznych z 1976 r.	• na podstawie zebranych informacji przygotowuje prezentację na temat: Czy uczestnicy wystąpień społecznych z 1976 r. doczekali się zadośćuczynienia za krzywdy i represje, które ich dotknęły?; • odnajduje relacje osób

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	zdrowia”, ZOMO, reglamentacja towarów, kartki żywnościowe	w 1976 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: pułapka zadłużenia, „manewr gospodarczy”			pamiętających Czerwiec 1976 i prezentuje je w klasie; • przygotowuje pytania do ankiety, która mogłaby posłużyć do zbadania, jak Polacy pamiętają dzisiaj epokę Gierka
10. Opozycja demokratyczna w Polsce 1976–1980	- wymienia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin; - podaje nazwy organizacji opozycji demokratycznej w Polsce działające w latach 70. XX w.; - zna i wyjaśnia pojęcia oraz rozwija skróty: <i>opozycja</i>, <i>opozycja demokratyczna</i>, <i>Komitet obrony Robotników / Komitet Samoobrony Społecznej KOR</i>, <i>Studenckie Komitety Solidarności (SKS)</i>, <i>Wolne Związki Zawodowe (WZZ)</i>, <i>Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO)</i>, <i>Konfederacja Polski Niepodległej (KPN)</i>, <i>Towarzystwo Kursów Naukowych (TKN)</i>, <i>drugi obieg</i>, <i>latający uniwersytet</i>,	- omawia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin prowadzone przez KOR; - omawia główne organizacje opozycji demokratycznej działające w Polsce w latach 70. XX w.	- wyjaśnia znaczenie utworzenia KOR; - omawia główne formy działania opozycji demokratycznej w Polsce w latach 70. XX w.	- charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego jako instytucji wspierającej działanie opozycji demokratycznej; - wyjaśnia, dlaczego opozycja demokratyczna prowadziła działalność w różnych sferach życia społecznego	- przygotowuje prezentację o wybranym członku KOR; - przygotowuje prezentację na temat wybranej organizacji opozycyjnej działającej w Polsce w latach 70. XX w.; - zbiera informacje i przygotowuje krótką prezentację o działaniu opozycji demokratycznej w latach 70. XX w. swojej miejscowości / swoim regionie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	tajny współpracownik				
II. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1980–1991					
11. Powstanie Solidarności	- wymienia najważniejsze problemy gospodarcze Polski na przełomie lat 70. i 80. XX w.; - wymienia przykładowe postulaty strajkujących robotników z sierpnia 1980 r.; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, Tadeusz Mazowiecki	- przedstawia postulaty strajkujących robotników z lipca i sierpnia 1980 r.; - dzieli je na polityczne i ekonomiczne; - wymienia postanowienia porozumień sierpniowych; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Międzyzakładowy Komitet Strajkowy</i>, <i>porozumienia sierpniowe</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Anna Walentynowicz, Bronisław Geremek, Mieczysław Jagielski	- charakteryzuje sytuację gospodarczą w Polsce w 1980 r.; - wyjaśnia rolę Międzyzakładowych Komitetów Strajkowych w rozmowach strajkujących robotników z władzami; - przedstawia konsekwencje zawarcia porozumień sierpniowych; - zna i wyjaśnia pojęcia: „przerwy w pracy”, <i>karnawał „Solidarności”</i>; - wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Bogdan Borusewicz, Andrzej Gwiazda, Bogdan Lis	- ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były możliwe do spełnienia; - wyjaśnia, na czym polegała różnica między strajkami z sierpnia 1980 r. a wcześniejszymi wystąpieniami robotników; - przedstawia reakcję władz PZPR na porozumienia sierpniowe; - przedstawia znaczenie <i>Postania I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej</i>; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Niezależne Zrzeszenie Studentów</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jan Olszewski, Lech Kaczyński	- ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były najbardziej niewygodne dla władzy i uzasadnia swoje stanowisko; - zbiera informacje o działalności NSZZ „Solidarność” lub NSZZ „Solidarność” RI, lub NZS w swoim regionie; - przedstawia reakcję władz państw bloku wschodniego na <i>Postanie I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Władysław Siła-Nowicki, Marian Jurczyk
12. Stan wojenny w Polsce i jego następstwa	- wymienia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego; - wymienia przykładowe ograniczenia nałożone na	- charakteryzuje ograniczenia nałożone na obywateli w czasie stanu wojennego; - przedstawia represje	- przedstawia stosunek PZPR do „Solidarności”; - charakteryzuje formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu	- ocenia legalność i zasadność wprowadzenia stanu wojennego; - ocenia znaczenie powstania nielegalnych	ocenia, czy władze PRL, wprowadzając stan wojenny, osiągnęły zamierzone cele i przywróciły pełną kontrolę

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	obywateli w czasie stanu wojennego; - wymienia przykładowe represje władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego, internowanie, godzina milicyjna</i>; - wie, kim był gen. Wojciech Jaruzelski, i przedstawia jego historyczną rolę	władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - wymienia przykładowe formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - wyjaśnia, jaką rolę odgrywała militaryzacja niektórych zakładów pracy i środków masowego przekazu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego, Tymczasowa Komisja Koordynacyjna, pacyfikacja kopalni „Wujek”</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: gen. Czesław Kiszcak, Jan Dobraczyński, Jerzy Popiełuszko	wojennego; - przestawia rolę i działania Kościoła po wprowadzeniu stanu wojennego; - przedstawia reakcję państw zachodnich na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prowokacja bydgoska, „Solidarność Walcząca”</i>; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: płk Ryszard Kukliński, Józef kard. Glemp, Władysław Frasyniuk, Kornel Morawiecki	organizacji, w tym struktur „Solidarności” dla umacniania oporu społeczeństwa; - przedstawia reakcję ZSRS na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; - przedstawia pomoc społeczeństw zachodnich i środowisk emigracyjnych dla Polaków w czasie stanu wojennego	nad społeczeństwem; zbiera informacje, jak wyglądały realia stanu wojennego w jego regionie
13. Kryzys w ZSRS i państwach bloku wschodniego	- charakteryzuje kryzys gospodarczy w ZSRS i krajach bloku wschodniego; - charakteryzuje kryzys społeczny w ZSRS; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>bumelant, amnestia, indoktrynacja</i>	- wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego w ZSRS i krajach bloku wschodniego; - charakteryzuje kryzys społeczny w krajach bloku wschodniego; - charakteryzuje relacje między ZSRS a Stanami	- wyjaśnia przyczyny wyścigu zbrojeń na początku lat 80. XX w.; - wymienia przykładowe organizacje opozycyjne w krajach bloku wschodniego; - przedstawia postawy społeczeństw państw	- charakteryzuje politykę władz ZSRS wobec ludzi, którzy się z nimi nie zgadzali; - przedstawia zasięg wpływów organizacji opozycyjnych w społeczeństwach państw komunistycznych i wyjaśnia	- zbiera informacje o kontaktach polskich organizacji opozycyjnych z organizacjami opozycyjnymi w krajach bloku wschodniego; - porównuje wpływy organizacji opozycyjnych na społeczeństwo w Polsce i

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		Zjednoczonymi; • zna i wyjaśnia pojęcia: „imperium zła”, „gwiazdne wojny”	komunistycznych wobec władzy; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>dysydent, azyl polityczny, Karta 77, Konfederacja Polski Niepodległej</i> ; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Aleksander Sołżenicyn, Andriej Sacharow	jego przyczyny; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jurij Andropow, Konstantin Czernienko	innych krajach bloku wschodniego
14. Pierestrojka w ZSRS i jej konsekwencje w krajach bloku wschodniego	- wymienia reformy wewnętrzne przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa; - przedstawia relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pierestrojka, głasnost’</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Michaił Gorbaczow, Ronald Reagan, George Bush	- wyjaśnia, na czym polegały reformy wewnętrzne wprowadzane przez Michaiła Gorbaczowa; - przedstawia konsekwencje katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>uwłaszczenie nomenklatury</i>	- przedstawia wpływ reform w ZSRS na sytuację w krajach bloku wschodniego; - charakteryzuje politykę zagraniczną Michaiła Gorbaczowa; - wyjaśnia przyczyny zmian relacji między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; - wie, kim był Mieczysław Rakowski	- ocenia efekty reform wewnętrznych wprowadzonych przez Michaiła Gorbaczowa; - wyjaśnia wpływ rządów Michaiła Gorbaczowa na pozycję ZSRS w świecie	- ocenia, czy Michaił Gorbaczow zrealizował cele swojej polityki i uzasadnia swoje stanowisko; - ocenia relacje między państwami bloku wschodniego a ZSRS za rządów Michaiła Gorbaczowa i porównuje je z relacjami za rządów Leonida Breżniewa
15. Przełomowy rok 1989	- wymienia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; - wymienia przykładowe postanowienia Okrągłego Stołu;	- przedstawia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; - wymienia działania podejmowane przez władze, aby przezwyciężyć trudności	- charakteryzuje próby przezwyciężenia trudności gospodarczych podejmowane przez władze; - przedstawia genezę	- przedstawia reakcje społeczeństwa na postanowienia Okrągłego Stołu; - ocenia zakres zmian ustrojowych	- wyjaśnia, dlaczego określenie <i>gruba kreska</i> jest różnie rozumiane; - wyjaśnia, dlaczego niektóre organizacje opozycyjne krytycznie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Okrągły Stół, pluralizm, wybory kontraktowe</i>; • wie, kim były /są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, gen. Wojciech Jaruzelski	gospodarcze; • wymienia postanowienia Okrągłego Stołu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, Komitet Obywatelski</i>; • wie, kim był Alfred Miodowicz	Okrągłego Stołu; • przedstawia realizację postanowień Okrągłego Stołu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>gruba kreska, desygnacja, Obywatelski Klub Parlamentarny</i> • wie, kim był Tadeusz Mazowiecki	przeprowadzonych na mocy postanowień Okrągłego Stołu; • wyjaśnia, co spowodowało, że obóz solidarnościowy zdecydował się na utworzenie rządu	odnosiły się do ustaleń Okrągłego Stołu i ich realizacji; • zbiera informacje na temat wyborów 4 czerwca w jego regionie
16. Jesień Narodów w Europie Środkowo-Wschodniej i rozpad ZSRS	• wymienia etapy przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; • wymienia etapy procesu jednoczenia Niemiec; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta 77, aksamitna rewolucja, Fidesz, Trójkątny Stół, Okrągły Stół</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Václav Havel, Erich Honecker, Helmut Kohl	• przedstawia proces przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; • wymienia przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; • wymienia etapy procesu rozpadu ZSRS i Jugosławii; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pucz, czystki etniczne</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Borys Jelcyń, Giennadij Janajew	• wyjaśnia przyczyny wzrostu pozycji opozycji w krajach bloku wschodniego; • przedstawia proces obalenia Nicolae Ceaușescu w Rumunii; • wyjaśnia trudności związane z procesem jednoczenia Niemiec; • przedstawia proces rozpadu ZSRS i Jugosławii; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Wspólnota Niepodległych Państw</i> • wie, kim był Nicolae Ceaușescu	• omawia genezę powstania Wspólnoty Niepodległych Państw; • porównuje procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego, wskazując podobieństwa i różnice między procesami zachodzącymi w poszczególnych państwach; • porównuje przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; • wyjaśnia, dlaczego procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego zostały określone jako Jesień Narodów	• wyjaśnia, dlaczego upadek muru berlińskiego stał się symbolem upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej; • ocenia, które czynniki odegrały największą rolę w procesie rozpadu ZSRS i Jugosławii oraz jak to wpłynęło na przebieg tych procesów
17. Transformacja gospodarczo-	• wymienia problemy gospodarcze Polski na	• wyjaśnia, które problemy wynikały z polityki	• charakteryzuje proces prywatyzacji	• charakteryzuje proces dekomunizacji, odwołując	• przedstawia realizację planu Balcerowicza i jego

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

-ustrojowa 1989–1990	początku lat 90. XX w.; • przedstawia założenia planu Balcerowicza; • przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w 1990 r. • zna i wyjaśnia pojęcie <i>plan Balcerowicza</i>; • wie, kim jest Leszek Balcerowicz	gospodarczej władz komunistycznych; • omawia społeczne skutki realizacji planu Balcerowicza; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>transformacja, bezrobocie strukturalne, hiperinflacja, kuroniówka</i> • wie, kim był Jacek Kuroń	i reprivatyzacji; • wyjaśnia problemy i konsekwencje procesu prywatyzacji i reprivatyzacji; • przedstawia przyczyny i przebieg wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prywatyzacja, reprivatyzacja</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jarosław Kaczyński, Stanisław Tymiński	się do przykładów ze swojego regionu; • przedstawia konsekwencje polityczne wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>dekomunizacja</i>	skutki w swoim regionie
18. Ku społeczeństwu obywatelskiemu	• zna definicję społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia formy aktywności społecznej; • wymienia sektory działania organizacji w społeczeństwie obywatelskim; • zna pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, referendum, organizacje pozarządowe</i>	• charakteryzuje czynniki, które wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia przykładowe organizacje pozarządowe i przedstawia ich działania; • wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego największe znaczenie mają organizacje pozarządowe; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe,</i>	• wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ważne są kapitał społeczny i zaufanie społeczne; • wyjaśnia różnice między stowarzyszeniem a fundacją; • charakteryzuje organizacje pożytku publicznego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kapitał społeczny, zaufanie społeczne, obywatelskie nieposłuszeństwo, wolontariat</i>	• porównuje różne typy organizacji pozarządowych; • omawia działalność organizacji pozarządowych i ich rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego na przykładach ze swojego regionu; • ocenia rolę wolontariatu w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego	• ocenia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem obywatelskim i uzasadnia swoje stanowisko; • daje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa, biorąc pod uwagę klasyczną jego definicję

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		<i>stowarzyszenie, fundacja, organizacje pożytku publicznego</i>			
19. Sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego	• zna definicje demokratycznego państwa prawa i sprawiedliwości społecznej; • wymienia różne możliwości rozumienia terminu <i>sprawiedliwość</i>	• wymienia różne typy sprawiedliwości; • wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyczne państwo prawa, sprawiedliwość społeczna</i>	• wymienia różnice pomiędzy różnymi typami sprawiedliwości; • wyjaśnia różnice pomiędzy sprawiedliwością rozdzielczą a sprawiedliwością wyrównawczą; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sprawiedliwość rozdzielczą, sprawiedliwość wyrównawczą</i>	• charakteryzuje rolę sprawiedliwości społecznej w funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa; • uzasadnia, że państwo polskie jest demokratycznym państwem prawa	• daje przykłady z działań władz państwowych i samorządowych stosowania sprawiedliwości rozdzielczej i sprawiedliwości wyrównawczej
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1991–2001					
20. Nowy ład światowy	• wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.; • przedstawia proces globalizacji w gospodarce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Pustynna Burza, globalizacja</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn	• wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów; • wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji; • charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>koniec historii, zderzenie cywilizacji, globalna wioska</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Francis Fukuyama,	• wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.; • charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia	• ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako żandarma ładu na świecie w końcu XX w.; • wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływ na świecie; • wie, kim był Michaił Gorbaczow	• ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński			
21. Blaski i cienie zmian na świecie na przełomie tysiącleci	- wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; - wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem	- wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; - przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>apartheid, bantustany</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk	- wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; - wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; - wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>konflikt Północ–Południe</i>	- wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; - charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w.	przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
22. Integracja europejska	- wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia; - wymienia organy Unii Europejskiej; - wymienia państwa strefy euro; - pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Jednolity Akt Europejski, traktat z Maastricht, Unia Europejska, traktat nicejski, traktat lizboński, strefa euro</i>	- wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej; - wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej; - wymienia państwa strefy Schengen; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryteria kopenhaskie, strefa Schengen</i>	- przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; - wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi podstawy prawne Unii Europejskiej; - wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro; - przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej	- wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej; - wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; - przedstawia współpracę Unii Europejskiej ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej	- wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht; - wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński; - wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.
23. Polska droga do demokracji	wymienia najważniejsze partie w Polsce po 1990 r.;	wymienia ruchy polityczne w Polsce po 1990 r.;	wyjaśnia przyczyny zmian rządów po 1990 r.;	ocenia, czy reformy rządu Jerzego Buzka spełniły	przedstawia relacje między rządem

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

1991–2005	- wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; - wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Demokratyczna, Mała Konstytucja</i>; - wie, kim jest Jerzy Buzek	- wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; - wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; - wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, konkordat, próg wyborczy</i>	- przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; - charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; - przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>recesja, lustracja</i>; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz	oczekiwania Polaków; - przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; - ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa; - wie, kim jest Hanna Suchocka	a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005; ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki
24. III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe	- wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; - wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; - wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie kompetencje; - wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada suwerenności narodu, zasada trójpodziału władzy</i>	- wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; - wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; - wymienia przykładowe kompetencje organów władzy ustawodawczej; - wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; - wymienia przykładowe zasady sądownictwa w Polsce;	- charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; - wymienia etapy procesu legislacyjnego; - przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; - wymienia zasady sądownictwa w Polsce; - wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu;	- wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; - wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce; - charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>konstruktywne votum nieufności</i>	- wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); - ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada demokratycznego państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego, zasada niezawisłości sędziów</i>	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>preambuła, proces legislacyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</i>		
25. Rzeczpospolita samorządna	• wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>samorząd terytorialny, domniemanie kompetencji, zadania własne, zadania zlecone, gmina, burmistrz, wójt</i>	• wymienia organy władzy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>powiat, starosta</i>	• wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; • wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>subwencja, dotacja, marszałek sejmiku wojewódzkiego, sejmik województwa</i>	• wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; • wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>decentralizacja, zasada pomocniczości</i>	• charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; • przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa
26. System prawny współczesnej Polski	• wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>norma prawna, osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność</i>	• wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; • charakteryzuje podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>własność, służebność, hipoteka, wykroczenie, występki, zbrodnia,</i>	• rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; • przedstawia sprawy pomiędzy członkami rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>przysposobienie, obowiązek</i>	• charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo administracyjne; • wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>odwołanie, wniosek o ponowne rozpatrzenie</i>	• wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; • analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<i>do czynności prawnych</i>	<i>odpowiedzialność karna</i>	<i>alimentacyjny</i>	<i>sprawy</i>	
27. Prawa człowieka oraz ich ochrona w Polsce i na świecie	- definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; - wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; - wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; - wymienia polskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prawa człowieka, trzy generacje praw człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich</i>	- omawia cechy praw człowieka; - charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; - wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; - wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i>	- przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; - wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; - wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Rada Praw Człowieka, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i>; - wie, kim była Eleanor Roosevelt	- przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; - porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; - przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka (rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); - wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone	- wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; - wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; - ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka
28. Rozliczenie dziedzictwa PRL po 1989 r.	- wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy podziemia niepodległościowego i osób represjonowanych w okresie PRL-u; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>rehabilitacja</i>	- przedstawia działania podejmowane przez polskie władze w celu rozliczenia postępowania władz PRL-u; - wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”	- omawia różne formy działalności Instytutu Pamięci Narodowej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Pamięci Narodowej, Rzecznik Interesu Publicznego, status osoby pokrzywdzonej</i>	- wyjaśnia problemy związane z przeprowadzeniem procesu lustracji; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>klamstwo lustracyjne</i>	- porównuje proces rozliczenia władz komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami w innych państwach komunistycznych; - ocenia, czy można było proces dekomunizacji przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

					stanowisko
29. Polska droga do NATO i Unii Europejskiej	- wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; - podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>traktat akcesyjny</i>	- omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; - wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i>	- przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; - charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Trójkąt Weimarski, Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka</i>	- charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; - przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; - wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami	- przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; - porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej
IV. ŚWIAT I POLSKA W PIERWSZYCH DWÓCH DEKADACH XXI W.					
30. Świat na początku XXI w.	- wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; - wymienia przykładowe skutki globalizacji	- przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; - przedstawia skutki globalizacji; - wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>COVID-19, SARS-CoV-2, pandemia</i>	- charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; - przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; - przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Arabska Wiosna</i>	- przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; - wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny	- ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; - ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu
31. Wojna z terroryzmem w XXI w.	- wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. - wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, World Trade Center</i>	- charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. - omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Al-Kaida, talibowie</i>, - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz	- omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; - charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; - przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; - zna i wyjaśnia pojęcia:	- przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; - wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w Europie a wojną z terroryzmem na Bliskim Wschodzie;	- ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku; - przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		przedstawia ich polityczną rolę: Osama bin Laden, George W. Bush	<i>szariat, Państwo Islamskie</i>	wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy	
32. Unia Europejska w XXI w.	- wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; - wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; - wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, lockdown</i>	- wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; - wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; - charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, traktat nicejski, traktat lizboński, tarcza antykryzysowa</i>	- przedstawia koncepcje integracji Europy; - przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; - wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, Europa Ojczyzn, Europa wielu prędkości</i>	- porównuje koncepcje integracji Europy; - charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; - ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw	- ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowskich; - przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej
33. Rosja i jej ekspansja w XXI w.	- wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; - wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; - wymienia przyczyny wojny w Ukrainie; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Euromajdan</i>; - wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Władimir Putin, Wołodymyr	- omawia sytuację w Gruzji; - przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow	- przedstawia, w jaki sposób przywódcy Rosji dążą do wzmocnienia władzy; - przedstawia proces aneksji Krymu; - przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; - charakteryzuje różne formy prowadzenia wojny	- przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; - wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację w Europie; - wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; - przedstawia stosunek państw zachodnioeuropejskich	przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	Zełenski		przez Rosję; • zna i wyjaśnia pojęcia: „zielone ludziki”, wojna hybrydowa, szantaż gazowy; • wie, kim był Borys Jelcyn	i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie kolonia karna; • wie, kim jest Wiktor Janukowycz	
34. Polska na początku XXI w.	• wymienia przykładowe sukcesy i porażki poszczególnych rządów na początku XXI w.; • wymienia główne partie polityczne działające w Polsce na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: Platforma Obywatelska, Prawo i Sprawiedliwość, Zjednoczona Prawica	• wymienia główne założenia poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej; • wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: postkomunizm, kohabitacja polityczna, dług publiczny; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda	• charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: Liga Polskich Rodzin, Samoobrona, katastrofa smoleńska; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper	• ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów, wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; • ocenia realizację założeń poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej	• przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w. w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju wewnętrznego Polski i jej racji stanu
35. Polonia i Polacy na świecie	• pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej; • wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej	• wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji; • przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; • zna i wyjaśnia pojęcia:	• wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie światowej; • przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; • zna i wyjaśnia pojęcia: depozytariusz, miesięcznik	• charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich; • wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcie Karta Polaka; • wie, jest Andżelika Borys	• przedstawia działania organizacji polonijnych funkcjonujących w różnych państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

		<i>Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Instytut Józefa Piłsudskiego, Maisons-Laffitte, Rozgłośnia Polska Radia Wolna Europa;</i> • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyc, Jan Nowak Jeziorański	<i>„Kultura”;</i> • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders		
36. Zmiany kulturowe w świecie końca XX w. i początku XXI w.	• wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości; • wymienia główne płaszczyzny współczesnych sporów światopoglądowych; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>polityka wielokulturowości</i>	• przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości; • przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>segregacja rasowa, dziedzictwo kulturowe</i>	• wyjaśnia założenia polityki wielokulturowości; • wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie postawa tolerancji i w czym się ona przejawia; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>poprawność polityczna, asymilacja, tolerancja, dyskryminacja</i>	• ocenia korzyści i zagrożenia płynące z polityki wielokulturowości; • porównuje główne argumenty współczesnych sporów światopoglądowych	• wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu
37. Społeczeństwo cyfrowe	• zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo cyfrowe, społeczeństwo informacyjne</i>	• wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sieciologizm, fake newsy</i>	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; • charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wykluczenie cyfrowe, dezinformacja, bańka filtrująca</i>	• wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; • wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie, i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>netykieta</i>	• ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych
38. Media jako	• wymienia typy	• wymienia zasady, na	• charakteryzuje zasady,	• wyjaśnia, dlaczego środki	• podaje przykłady

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

czwarta władza	komunikacji społecznej; - wymienia środki masowego przekazu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, mass media</i>	których opiera się komunikacja społeczna; - wymienia funkcje środków masowego przekazu; - wymienia prawa mediów	na których opiera się komunikacja społeczna; - charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; - wymienia obowiązki mediów	masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów	pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
39. Nasza przyszłość	- wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej; - wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; - wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; - wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryzys demograficzny, ocieplenie klimatu</i>	- przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej; - przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; - przedstawia sposoby przezwyciężenia kryzysu demograficznego; - przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie	- przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; - wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; - przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>geopolityka, protokół z Kioto</i>	- ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; - charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; - ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych	przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP